

Terms and Conditions

The Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept there Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Library

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Imprint:

Director: Mag. Renate Plöchl

Deputy director: Mag. Julian Sagmeister

Owner of medium: Oberösterreichische Landesbibliothek

Publisher: Oberösterreichische Landesbibliothek, 4021 Linz, Schillerplatz 2

Contact:

Email: [landesbibliothek\(at\)ooe.gv.at](mailto:landesbibliothek(at)ooe.gv.at)

Telephone: +43(732) 7720-53100

novou. Spolek rozdává každý rok dva vagony uhlí, z toho část též křesť. chudině.

Dobrodincem kolínských Židů stal se spolek „*Derech ješoro*“, o němž jsem pojednal zevrubně v č. ž. kal. 1928/29 v článku „První žid. nemocenské pokladny“. Spolek ten byl zal. r. 1811 podle vzoru pražského spolku téhož jména. Jeho úkolem jest péče o nemocné členy a rekonvalescenty a o staré členy. V jeho stanovách čteme, že nesmí býti předsedou muž bohatý, který by nikdy nekonal, co se od samaritánského spolku žádá, aby navštěvoval každého nemocného, aby mu najal, je-li toho potřeba, ošetřovatele, aby se mu postaral o dobrou, silnou stravu, aby kontroloval ošetřujícího lékaře, aby získal v nemocnici ležícím členům dary přízeň ošetřovatelů, aby věnovali jejich členu zvýšenou pozornost. Spolek poskytuje podporu při cestách do lázní a dává měsíční podpory starým členům. V jeho stanovách čteme, že, co spolek poskytuje svým členům, nejsou dary, nýbrž podpory, na které mají všichni členové plné právo. O *Derech ješoro* získal si nehynoucích zásluh Ignác Stein, který jej řídil čtvrt století. Převzal spolek s prázdnou pokladnou a odevzdal jej svým nástupcům se značným majetkem, uloženým v polích a lukách, které nebyly světovou válkou nikterak znehodnoceny. Po Ignáci Steinovi řídil spolek Julius Wlašín, po něm převzal jej r. 1908 Josef Weigner a spravuje jej spolu s Adolfem Arnsteinem a Maxem Skučem dosud.

Spolek „*Derech ješoro*“ dal podnět k vytvoření jiného spolku, zvaného *Ješuo beita* (pomoc včas), který si vytkl za úkol poskytovat podporu těm, kdož se octli náhle nebo nahodile ve svízelné situaci. *Derech ješoro*, jsouc vázána svými stanovami, nemohla přijímat za členy lidi starší než 40 let a nemohla nikdy podporovati nečleny. Tuto mezeru vyplnil spolek „*Ješuo beita*“. V jeho čele stojí Adolf Eisler.

Zaměstnání kolínských Židů.

Předem poznamenávám, že kolínští Židé neprodávali nikdy kořalku. První nájemce městské vinnopalny a prodavač kořalky byl r. 1824 zemř. David Dub.

Kolínští Židé živili se dosti nutně jako trhovci, podomní obchodníci a majitelé krámů, v nichž prodávali sukna, látky, plátna, železo, šaty, veteš a částečně poživatiny. Nakupovali vlnu, peří, kůže, hadry a zemské produkty. Bylo mezi nimi dosti řemeslníků. Byli krejčí, rukavičkáři (krejčí a rukavičkáři tvořili samostatný cech), obuvníci, řezníci, sklenáři, pekaři, zlatníci, kožišníci, mydláři, knihari, povozníci, čalouníci, nádeníci, výrobci vaty a dýmek, brusíči granátů, byli nájemci mýta, později i pivovaru a pozemků, byli též trafikanti mezi nimi. Prvním velkovýrobcem byl v K. Jonáš Steinberger. Měl titul c. k. tov. kartounů. Zemř. r. 1814.

Na počátku 19. stol. byli zde dva lékaři (ranhojiči) Menase Holding a Efrájim Grün. Jestliže tehdy přál kolínský Žid druhému, aby byl hodně zdrav, řekl, narážaje na biblické požehnání „*učiň tě Bůh jako učinil Menase a Efrájima*“: Chraň tě Bůh před Menase (Holdingem) a Efrájimem (Grünem)! Manželka Holdingova byla porodní asistentkou. Holding i Grün vykonávali také obřízku. Vedle nich působil v tomto oboru knihař Marek Müller od r. 1806 až do r. 1847 ve 395 případech (podle zachovalých zápisů). Po něm pokračoval Šimon Kröner, Izrael Skutsch, chirurg Josef Grün, dr. Vilém Herrmann a hlavně Ignác Stein.

Zámožní Židé provozovali také peněžní obchody.

Půjčovali většinou sedlákům na krátkodobý úvěr. Poněvadž půjčovali velmi mnozí, proto byla právě v tomto oboru největší konkurence a ta snižovala úroky často pod sazbu zákonem dovolenou. I rabíni byli nuceni přivydělávati si půjčováním peněz.

Dosti velkou obtíž měli chudí Židé, aby si zaopatřili provozovací kapitál pro své obchůdky. Velmi blahodárně působila v tomto ohledu židovská půjčka, zvaná *Darlehenskassa*, ze které dostávali peníze na nízký úvěr, ale musili i jistinu po částkách spláceti, aby byl dluh ve dvou nebo třech letech úplně umořen. Ke konci 18. stol. zanikla tato pokladna. Nevím, zda nevyšumovělostí anebo přílišnou laskavostí posledního pokladníka Judy Löwa Saudka. Asi před 60 lety vznikl v K. nový podobný ústav pod názvem „*Ahavasra*“ (láska k bližnímu), který sebral několik tisíc zl. a půjčoval je na nízké úroky a na krátkou dobu. Vypomohl četným souvěrcům v době nejhorší. Po válce pozbyl svého významu, neboť prostředky, které má k dispozici, neodpovídají dnešním hospodářským poměrům. Předsedou jest Albert Meisl.

Dnešní povolání kolínských Židů jsou velmi různá.

V r. 1850 žilo ještě v městě K. 313 žid. rodin a nebylo jediné vesnice na okrese, aby tam nežily žid. rodiny. Ale přes to nebylo v K. nikdy mnoho boháčů, zato však mnoho chudinů.

Kolínští Židé ve světě.

Mnozí kolínští Židé nabyli mimo K. většího významu.

Známe především tři lékaře, kteří se uplatnili ve světě. Dva z nich, Mojžíš Beer a jeho syn Jakub ben Mojžíš, získali si velikou přízeň v Železnici (Eisenstadt) v Uhrách. První zemř. r. 1769, druhý 1806. O prvním čteme na náhrobku, že léčil chudé a nutné zdarma a o druhém, že byl dovedným lékařem a mohelem a že byl ve spolku Ch. k. velmi činným. V třicátých letech m. st. působil v Polné lékař Adam Spitz, kolínský filiant. Byl tak chudý, že mu soudní vykonavatel nemohl nic zabavit, když ho pro nedoplatky daní navštívil.

Největším učencem, který vzešel z K., byl nesporně Samuel Halevi. Žil jako rektor talmudické školy v Boskovicích, sepsal velice ceněné dílo *Machacis hašekel*. — Mladoboleslavský krajský rabín Izák Spitz (básník Moric Hartmann byl jeho vnukem), nar. se v K. r. 1766. Jeho otec Benjamin Spitz byl krasopisec, písař a opisovatel tory (saufer). — Dr. Filip Pollatschek, rb. v Polné, nar. se v K. r. 1817. — R. 1818 nar. se v K. Filip Plaut. Stal se rabínem ve Velké Šurani na Slovensku. Je autorem jedenáctisvazkového díla „*Likute Chaver ben Chaim*“. Zemř. r. 1895. — 21. února 1838 nar. se v K. Josef Popper-Lynkeus. Navštěvoval v K. obecnou školu a nižší reálku. Většinu života ztrávil ve Vídni a vynikl jako vynálezce, spisovatel, filosof a sociolog. Zemř. 21. prosince 1921. Na jeho rodném domě v býv. Židovské ulici, zvané dnes Na hradbách, č. 50 byla mu 20. prosince r. 1931 odhalena pamětní deska, dílo sochařky Erny Engel-Baiersdorfové, která je pravnučkou rabína Deutschmanna. O zasazení desky zasloužil se nejvíce star. města K. dr. Miroslav Jelínek.

V K. se nar. a nabyl prvního vzdělání grafolog Robert Saudek, jeho bratr lékař a spisovatel dr. Ignác Saudek (zemř. v Brně) a jeho sestra spisovatelka Giza Picková-Saudková. — Z K. pochází universitní profesor, básník a spisovatel dr. Otakar Fischer, spisovatel a překladatel Kamil Hoffmann, redaktor Národní politiky Leo Bor-